

บทที่ 4

สภาพทางสังคมของชุมชน

สภาพสังคมโดยทั่วไปของตำบลนครชุม คือสังคมชนบทใหญ่ ที่ยังคงดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ราษฎรในชุมชนส่วนใหญ่ยึดอาชีพทางการเกษตรกรรม คือการทำนา ทำไร่ สภาพชุมชนเป็นชุมชนเปิดมีการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงและชุมชนอื่นๆ โดยเฉพาะในการซื้อขายสินค้า และการติดต่อในทางวัฒนธรรมแต่ก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนไว้ เน้นเกี่ยวกับการแผ่ขยายของวัฒนธรรมเมืองอย่างต่อเนื่อง

4.1 ชีวิตความเป็นอยู่

ชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิมของชาวนครชุม เป็นชีวิตที่อยู่กันแบบเรียบง่ายรักความสงบ ชอบช่วยเหลือเกื้อกูลกันอาชีพส่วนใหญ่ของชาวนครชุม คือการทำนา ทำไร่และทำสวนเมื่อว่างเว้นจากการประกอบอาชีพก็จะมีการทอดผ้า และทำเครื่องจักรสาน เช่นกระดัง ตะแกรง เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียง

ชาวนครชุมยังเป็นผู้ที่ยึดถือในขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านานประเพณีบวชพระ ประเพณีปักธงชัย ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น ชาวนครชุมยังมีความเชื่อดีในเรื่องการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าเข้าทรง และผูกพันกับความเชื่ออันดีตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ในหมู่บ้านจะมีการแลกเปลี่ยนอาหารและสิ่งแลกเปลี่ยนของกัน ในลักษณะแบ่งกันกินแบ่งกันใช้เมื่อมีการจัดงานต่างๆ ขึ้นในครอบครัวเพื่อนบ้านไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงาน งานศพ งานบวชหรืองานอื่นๆ แต่ละครอบครัวก็จะนำข้าวของไปช่วยงานโดยไม่มีการซื้อขาย เรียกว่าไปช่วยบุญ

ในปัจจุบันความเป็นอยู่ได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาวนครชุมไว้ มิได้หมดไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพความเจริญของบ้านเมือง

4.2 ลักษณะนิสัย

ราษฎรในชุมชนมีลักษณะเปิดเผยและจริงใจต่อบุคคลภายนอก มีความโอบอ้อมอารี และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลใกล้ชิดซึ่งลักษณะดังกล่าวมานี้เองได้กลายเป็นความประทับใจต่อผู้มาเยือนและผู้ที่ได้มาสัมผัสชีวิตของราษฎรตำบลนครชุม

สำหรับความร่วมมือที่ราษฎรในชุมชนมีต่อเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาชุมชนนั้นราษฎรให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้นในการรับรู้ข่าวสารใหม่ๆ มีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีความรักพวกพ้อง และมีนิสัยรักความสนุกสนาน ชอบงานรื่นเริงต่างๆ¹

4.3 ความสัมพันธ์ในครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ราษฎรในชุมชนทำให้ทราบว่า

ชาวนครชุมจะมีความผูกพันกัน โดยเฉพาะ ในครอบครัวและในกลุ่มเครือญาติเมื่อลูกชายหรือลูกสาวแต่งงานก็จะตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในละแวกเดียวกันกับพ่อแม่ โดยไม่ยึดถือว่าเป็นพ่อแม่ฝ่ายชายหรือพ่อแม่ฝ่ายหญิง แล้วแต่ความยินยอมพร้อมใจของคู่สมรสจึงจะเห็นได้ว่าเป็นบ้านเรือนในตำบลนครชุมจะมีนามสกุลที่เหมือนกันอยู่หลายหลังคาเรือนในละแวกบ้านเดียวกัน สมาชิกในครอบครัวส่วนมากจะประกอบไปด้วย บิดา มารดาและบุตรหรือบางครั้งครอบครัวจะมีปู่ย่าตายายอาศัยรวมอยู่ด้วยทั้งนี้ทุกคนจะต้องมีความเคารพต่อผู้ที่อาวุโสกว่า²

4.4 ศาสนา

ชาวดำบลนครชุม เป็นคนไทยที่อพยพมาจากฝั่งลาวเป็นส่วนใหญ่ราษฎรในชุมชนนับถือพุทธศาสนา แต่ด้วยความที่อาศัยอยู่ในถิ่นนี้เป็นเวลาช้านานดังนั้นในระยะแรกๆ จึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เหมือนกับคนโบราณทั่วไป ชาวนครชุมจึงมีความเชื่อถือธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจ มีฤทธิ์จะบันดาลให้คนให้โทษ ความเชื่อถือเช่นนี้เรียกว่า "ลัทธิถือผีสงเทวดา" ซึ่งยังมีอิทธิพลต่อความคิดและความเชื่อของชาวนครชุมมาจนถึงปัจจุบันนี้ อย่างไรก็ตามการนับถือพุทธศาสนาของชาวนครชุมก็ยังไม่

¹ สัมภาษณ์ กำนันพล แสงสุข 59 หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2537

² สัมภาษณ์ นางสาวมณีรัตน์ แสงสุข 59 หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2537

ไปกับความเชื่อในเรื่องผีสังเวยดาที่เคยนับถือกันมาแต่ครั้งเดิม³

ราษฎรในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ นิยมไปวัดเพื่อทำบุญ ฟังเทศน์โดยเฉพาะเมื่อถึงเทศกาลต่างๆ มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเช่นเดียวกับชาวไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนทั่วไป ภายในชุมชนมีวัด 5 แห่ง ได้แก่

4.4.1 วัดนาทุ่งใหญ่

4.4.2 วัดนาลานข้าว

4.4.3 วัดนาเมือง

4.4.4 วัดนาชุมคัน

4.4.5 วัดนาฟองแดง

4.5 ชนบทรวมเนียมประเพณีและความเชื่อ

ชาวนครชุมส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม เช่นทำนา ทำไร่ ทำสวน พืชที่นำมาปลูกส่วนใหญ่ในท้องที่ก็คือข้าวโพด และถั่วต่างๆ ในระยะแรกพืชผลที่ผลิตได้ก็เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพตามอัตถภาพ เนื่องจากยังมีคนจำนวนน้อย ในปัจจุบันเนื่องจากมีคนมากขึ้น ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศของนครชุมมีภูเขาล้อมรอบ และมีที่ราบลุ่มเป็นส่วนน้อย จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน

การที่ชาวนครชุมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรมาจนถึงปัจจุบันนี้จึงทำให้ชนบทรวมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของนครชุมเป็นแบบสังคมเกษตร โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ไกลตัวเมืองออกไป ชนบทรวมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อ ท้องถิ่นจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปน้อยกว่าที่อยู่ในเมือง

ด้วยเหตุที่สภาพสังคมของนครชุมเป็นสังคมเกษตรจึงทำให้ชนบทรวมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อ ได้รับอิทธิพลมาจากทางด้านการเกษตรกรรม อาทิ เช่น เมื่อขาดน้ำก็จะมีพิธีขอฝน เช่นแห่นางแมว เป็นต้น อีกทั้งนครชุมเป็นชุมชนเก่าแก่ ที่สืบทอดความเป็นชุมชนมาเป็นเวลาช้านาน ดังนั้นชาวนครชุมจึงมีประเพณีและความเชื่อสืบทอดกันมา

³ สัมภาษณ์ นางประทุม สุขคำภา 31 หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2537

เหมือนกับชุมชนอื่นๆ จึงขอล่าถึงประเพณีและความเชื่อมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นดังนี้

4.5.1 พิธีแรกนา

เมื่อถึงวันดี ส่วนมากจะเป็นวันศุกร์ (เชื่อว่าข้าวจะได้สุกเร็ว) เจ้าของนาจะนำหมากพูลไปบอกแม่โพสพที่ทุ่งนาแล้วเริ่มไถเป็นแนวกว้าง 3 รอบ เมื่อมีน้ำพอกที่จะทำนาได้แล้ว ก็ไถให้เสร็จก่อนจะปลูกข้าวจะทำพิธีแรกนาก่อน วันแรกนาทำในวันที่ปลูกข้าวเป็นครั้งแรกโดยเลือกวันดีๆ เช่นกัน ทำศาลเช้าแรกก่อนศาลนี้สานไม้ไผ่ทำเป็นรูปบ้านมีเสาเดียว สมมติเป็นศาลพระภูมิมีหลังร้าน 4 มุม เสียบมะนาวตรงมุมทั้ง 4 (หรือจะใช้มะกรูดผ่าซีกก็ได้) วงรอบศาลด้วยด้ายดำ ด้ายขาว ศาลนี้บางคนสานเป็นรูป บ้านสวยงามมีหลังคา ขนาดศาลประมาณ กว้างยาวด้านละ 1 ศอก และมีรั้วไม้ไผ่กั้นรอบบริเวณศาลนี้นำเครื่องบูชาประกอบด้วยหมากพูล ข้าวแดง แก้วน้ำ ไปทำพิธีตอนใกล้ค่ำหรือเช้านี้ เพราะปຽງไม่กินข้าว ผู้ทำพิธีจะเป็นหญิงหรือชายเจ้าของบ้านส่วนมากจะเป็นชายกล่าวคำดีคำไพเราะ เช่น "วันนี้วันดีวันเศรษฐีบุญวัน.." "ทำน้อยให้ได้หลาย" "ให้ได้ข้าวต้นละหม้อ กอละเกวียน ให้ไหลมาเทมาอย่างน้ำ" ลงท้ายว่า "นะโม" พุทธายะ" ในวันนี้จะเอาต้นกล้าไปปักดำไว้สัก 7 ต้น 9 ต้น⁴

4.5.2 พิธีทำขวัญข้าว

เมื่อข้าวตั้งท้อง ซึ่งเชื่อว่าแม่โพสพตั้งท้อง จะมีพิธีทำขวัญข้าว เลือกทำพิธีในเดือนสิบ ผู้ทำพิธีเตรียมเครื่องมือบูชาแม่โพสพประกอบด้วยข้าวกระยาสารท ขนมะจัน เผือก มัน ข้าวแบ่ง น้ำมัน กระเจก หวี สร้อยคอ หรือสร้อยข้อมือ ผ้าถุง ผ้าสไบใหม่ๆ ขายศรี ดอกไม้สีเหลือง บางคนเตรียมเฉพาะข้าวเม่าคลุกน้ำตาล หมากพูล นำไปที่ศาล เช้าแรกแล้วหยิบผ้าพาดต้นข้าว 3 กอ รวบรวมมามัดรวมกัน สมมติว่าเป็นแม่โพสพ นำสร้อยแหวน สวมต้นข้าว หมายถึงการแต่งตัวให้แม่โพสพ พร้อมทั้งกล่าวเชิญแม่โพสพมารับประทานของหวานของคาวที่นำมาบูชา และขอเชิญแต่งตัวให้สวยงาม

บางทีจะมีเทวี่แห่งไร่นาหลายองค์ก็ได้ และก็จะมีการกล่าวที่มีชื่อว่าล่าวอนชูศรีว่า "ได้เอาข้าวหวานมาให้นางเช่น อย่าว่าไม่รู้ไม่เห็น นางทั้งเจ็ดนางขอให้มาลงรับประทานข้าวหวาน นางโพสพ พระโพธิ์ศรีจันทร์เทวี สร้อยมลิวัลย์ จันทรมณิลดา ศรีโสภา อ่อนโมรา มารับของหวานที่มาจากนาเช่น"⁴

⁴ สัมภาษณ์นางด้วง สิมูลละ 68 หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2537

4.5.3 พิธีรับขวัญข้าว

เป็นพิธีกรรมที่ทำตอนเชิฐข้าวขึ้นยุ้งฉางแล้วจะมีการรับขวัญข้าว โดยผู้ทำพิธีบายศรีสู่กระบุง ในบายศรีประกอบด้วย สไบแพร ผ้านุ่ง แป้ง น้ำมัน กระจก หวี ชนมหวาน งา ปลา ไข่ต้ม ส้มเหล้า เอาต้นอ้อยเป็นไม้คานไปเรียกขวัญข้าวที่นา เรียกว่าไปกู้ขวัญข้าว โดยเอาน้ำมันไปทาต้นข้าวที่เกี่ยวกองๆ ไว้ แล้วกู้เมล็ดข้าว คือเก็บเมล็ดข้าวให้ได้ 7 เมล็ด(ถือว่ามี 7 นาง) เลือกเก็บเมล็ดดีๆ งามๆ ใส่กระบุง พร้อมทั้งเรียกขวัญข้าวว่า "ขวัญข้าวเอ๋ยให้ไปอยู่ในเล้าเผ้าอยู่ อยู่กลางทุ่งฝนฟ้าจะตกพรา" เรียกขวัญข้าวแล้วเอาผ้าสไบแพรคลุมกระบุงกลับมา ระหว่างที่เดินทางกลับบ้านไม่ให้วางกระบุงตั้งใจเดินแน่วแน่ให้ถึงบ้าน พบใครตามไร้ก็จะไม่ให้ทักถามทายหรือแม้แต่จะเหลียวมองก็ไม่สมควร เพราะกลัวว่าขวัญข้าวจะตกหายเสียกลางทางระหว่างทางก็เรียกนางโพนมาเรื่อยๆ จนถึงบ้านเอาบายศรีและเมล็ดข้าวที่เก็บมาใส่ยุ้ง⁵

4.5.4 พิธีปฏิบัติต่อข้าวในยุ้ง

เมื่อจะตักข้าวไปสีเพื่อรับประทาน จะมีพิธีจกข้าวโดยเอาจก(หวด)ไปตัก 3 หน ให้คนที่ตักข้าวเป็นคนที่เกิดปีชวด มะโรง มะเส็ง ตักข้าวให้ได้ 3 หนพื้ตอนตักก็กล่าวว่า"วันนี้วันดีวันเศรษฐีพญาวัน จกข้าวกินอย่าให้หก จกอย่าให้เปลือง" นำข้าวนี้เก็บไว้สัก 2-3 คั้น แล้วนำไปพร้อมกับข้าวอื่นๆ⁶

4.5.5 ประเพณีบวชนาค

ประมาณเดือน 4,5,6 ของทุกปี ชายชาวนครชุม ซึ่งมีอายุครบบวชหรือ 20 ปี บริบูรณ์ตกลงใจที่จะบวชก็จะไปอยู่ที่วัดเพื่อหัดท่องขานนาคและบทสวดต่างๆ จนกว่าจะคล่องพอถึงวันก่อนบวช 1 วัน พิธีจะเริ่มต้นขึ้นด้วยการโกนผม ซึ่งนิยมให้บิดามารดาของนาคตัดผมก่อนถือว่าเป็นสิริมงคล หลังจากโกนผมแล้วทุกคนที่มาในงานช่วยกันอาบน้ำให้นาค และแต่งตัวนาค นาคจะแต่งตัวให้สวยงาม นุ่งผ้าม่วง สวมแหวน สร้อย นาฬิกา มีผ้าขาวม้า

⁵ สัมภาษณ์ นางเสวียน วงพิมเสน 70 หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2537

⁶ สัมภาษณ์ ดวง สิมูลละ 68 หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2537

พาดไหล่ สวมชฎา หรือเทริดประดิษฐ์ นาคจะงู้มงมื่ออะไรก็ได้ แต่ที่นิยมคือสีขาและสีม่วง ต่อจากนั้นจะนำนาคออกแห่แหนไปตามถนน โดยนัดกันไว้ก่อน ถ้ามีคนบวชหลายคนก็จะนัดพบกันจุดใดจุดหนึ่ง แล้วชวนแห่จะเคลื่อนไป นำชวนด้วย เท่งบ้อง กลองยาวรำวงนาคกันอย่างสนุกสนานนับว่าเป็นงานใหญ่ที่ชาวบ้านทุกเพศทุกวัย ได้มีส่วนร่วมในการบุญทั่วหน้าตอนแห่นั้นนาคจะนั่งบนคานหามซึ่งเรียกว่า "แล" มีคนหามแลไปนาคนั่งอยู่บนแลก็จะท่องบทภาวนา ในมือถือช่อดอกไม้เพื่อนำไปขอขมาคือการลาบขอขมาต่อผู้ใหญ่ได้แลนาคจะมีชายหญิงร้องเพลงกล่อมนาคเป็นเพลงโต้ตอบกัน เนื้อเพลงค่อนข้างไปทางโลกีย์วิสัย คงต้องการให้นาคสงบจิตใจ ใช้สมาธิอย่างใหญ่หลวงจึงจะเอาชนะมารได้

4.5.5.1 แลนาค

ก่อนถึงวันบวชนั้นต้องเข้าไปเอาไม้ไผ่ในป่ามาทำแล ตกแต่งด้วยหยวกกล้วยและสลักซึ่งใช้คนเกาคันแก่ที่มีฝีมือเป็นผู้แกะสลัก ซึ่งเรียกว่า "การแทงหยวก" การแทงหยวกจะมีลวดลายต่างๆ เรียกชื่อลายตามรูปธรรมที่เห็นว่าคล้ายคลึงกับอะไร เช่น ลายสลัฟั่นปลา ลายดอกผักแว่น ลายเส้า ลายเบญจมาศ ลายเครือวัลย์นอกจากจะแต่งด้วยหยวกกล้วยสลักแล้ว จะประดับให้สวยงามยิ่งขึ้นด้วยดอกไม้วัดประดิษฐ์เป็นอุบะมาลัย หลังจากแลคาตด้วยผ้าสีต่างๆบนแลที่ทำอย่างงดงามนั้นเมื่ออรุณรุ่งไว้ด้วยเช่นหอกมีดคาบง้าวให้หอกและง้าวไพล่ออกมาข้างๆเหมือนที่นั่งบนหลังช้างศึก อวุธเหล่านี้ถือเป็นเคล็ด ว่าป้องกันไม่ให้มารมาทำลายพิธีบวช

เมื่อแห่ไปขอขมาญาติผู้ใหญ่แล้วตอนกลางคืนจะมีการทำขวัญนาคตอนนี้มีเครื่องประกอบพิธีคือ บายศรีสี่ชั้น หรือเจ็ดชั้น ทำด้วยใบตองแต่ละชั้นใส่หมากพลูขนมแห้งต่างๆ และมีมหรสพตามแต่ฐานะของเจ้าภาพ เช่น ห้าง ลิเก รำวง เป็นที่สนุก สนานกัน

ในวันนี้เป็นวันแห่งความสามัคคีจริงๆ ชาวบ้านต่างช่วยกันทำงานตามความถนัด เช่น ทำแลนาค ตกแต่งแลนาค ทำอาหาร ซึ่งอาหารนั้นชาวบ้านจะนำมาสมทบกันร่วมกับเจ้าภาพเป็นการบุญกุศลแก่กัน

วันรุ่งขึ้นเป็นวันบวช เมื่อตฤกษ์ยามดีแล้ว ก็จัดขบวนแห่ناقไปวัดพอถึงวัดแล้วก็แห่เวียนขวา 3 รอบ รอบโบสถ์ แล้ววนคลองมาขอหมาก่อนเข้าโบสถ์ ขอมาพ่อแม่ ญาติ ดิน น้ำลมไฟ ฯลฯ ตอนจะเข้าโบสถ์นาคจะโปรยทาน สมัยก่อนใช้สแตงค์เสียบลูกมะนาว แล้วนาคเข้าโบสถ์เพื่อทำพิธีส่งต่อไป⁷

4.6 ความเชื่อในการนับถือผี

ความเชื่อในเรื่องผีสังเทวดา จะปรากฏในหมู่ชนทุกชาติทุกภาษา โดยนับถือเครื่องครุฑหรือย่อหย่อนตามสภาพของคน คนที่มีความปกติสุขมากก็นับถือน้อยหน่อยคนที่ไม่ค่อยปกติสุขก็นับถือมากหน่อย ความปกติสุขในที่นี้คือความสมดุลของชีวิตที่ไม่ค่อยขาดปัจจัยในการดำรงชีวิตคือต้องการสิ่งใดก็สามารถหาได้ เช่นเมื่อเจ็บป่วยก็ไปโรงพยาบาลมียารับประทานเมื่อต้องการน้ำสำหรับทำการเกษตรหรือบริโภคก็สามารถใช้น้ำจากระบบชลประทานได้สะดวก เช่นทำให้คนมองไม่เห็นว่าจะมีนามธรรมที่เรียกว่าภูติผีปีศาจ หรือผีสังเทวดาจะมามีบันดาลให้เป็นไปได้อย่างไร แต่ถ้าสภาวะการดำรงกันข้ามคือชีวิตไม่ค่อยมีความสมดุลเขาก็จะจินตนาการภาพเอาว่ามีสิ่งลึกลับมามีบันดาลให้เป็นไป ชาวนครชุมมีคำอวยพรแก่ลูกหลานว่า "ความเจ็บอย่าใกล้ ความไข้อย่าให้มี" จะถือคำอวยพรนี้สะท้อนความเป็นอยู่ได้ไหมว่า มักจะเจ็บไข้ จึงอยากจะหลีกเลี่ยงให้ไกล แต่ในเมื่อสภาพภูมิศาสตร์และปัจจัยแวดล้อมหลายประการทำให้หลีกเลี่ยงโรคภัยได้ยาก ก็ต้องหาที่พึ่งทางใจ ด้วยพื้นฐานความคิดที่ว่า ทุกอย่างเป็นไปได้เพราะผีกระทำได้ดังนั้นในเรื่องผีนั้นมีหลายประเภท และผีแต่ละประเภทก็มีหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ กันในตำบลนครชุมมีผีต่างๆ ดังนี้

4.6.1 ผีบ้านผีเรือน

เป็นผีประจำครอบครัว เรียกชื่อต่างกันไปบ้าง เช่น "ผีพ่อเฒ่าเจ้าเรือน" ผีพ่อเฒ่าใหญ่"ผีเหย้าผีเรือน" ผีเหล่านี้เป็นผีบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วเช่นปู่ ย่า ตายาย เขาจะทำหิ้ง

⁷ สัมภาษณ์นางสิง โตนปา 21 หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2537

ให้อยู่ห้องนอน ขนาดห้องประมาณ 1-2 ศอก บนหิ้งมีของใช้ส่วนตัวของผู้ตาย เช่นพระห้อยคอ ตำรา(สมุดข่อย)หรืออาจไม่มีอะไรของคนตายเลยก็ได้ ถึงวันเสาร์ วันตรุษ วันทำบุญก็เอาของไปเช่นส่วนมากเลือกเช่นในวันเอาข้าวขึ้นยังรับขวัญข้าวแล้วเช่นที่บ้านผีเรือนถ้าปีใดไม่เช่นผีก็จะมากวนคนในบ้านไม่ให้อยู่อย่างปกติสุข เช่นเด็กเล็กร้องให้ทั้งคืนพ่อแม่ทะเลาะกันบางทีรีบกวาดสัตว์เลี้ยง เช่นวัวควายให้แตกตื่นหนี เช่นก็แตกต่างกันไปบ้างเช่นบางบ้านก็เช่นด้วยอาหารคาวหวานบางบ้านก็มีของเช่นมากเช่นข้าวแดง(ข้าวขยำน้าอ้อย)ข้าวขาว(ข้าวขยำน้าตาล)ขนมซีกว่าง(แป้งปั้นใส่น้ำตาลปั้นเป็นลูกๆ ต้มใส่กะทิ)บางบ้านเช่นด้วยหัวหมูหมากพลูขนมพิธี เช่นให้คนแก่ในบ้านเป็นคนทำพิธีก็บอกกล่าวแก่ผีว่า"ลูกหลานเอาของมาเช่นมาไหว้ให้มากินของให้คุ้มครองให้อยู่ดีกินดี"เวลาคนในบ้านเจ็บไข้ก็บอกกล่าวให้ผีช่วยเมื่อหายป่วยก็ต้องทำขนมข้าวต้มไปเช่นเวลาลูกหลานจะไปค้าไปขายไปทางไกล ก็บอกผีให้คุ้มครองการนับถือผีประจำครอบครัวนี้ถือตามฝ่ายพ่อแม่ ขึ้นอยู่กับการแต่งงานและฝ่ายใดมาอยู่บ้านฝ่ายใดถ้ามาอยู่บ้านฝ่ายแม่ก็จะมีแต่ผีตายายและทวด⁸

4.6.2 ผีประจำหมู่บ้าน

เป็นผีที่มีสถานภาพสูงกว่าผีประจำครอบครัวคือมีฐานะเป็นอารักษ์เป็นพ่อปู่เนื่องจากมีหน้าที่คุ้มครองผู้คนทั้งหมู่บ้าน หรือทั้งตำบลที่ตำบลนครชุมน์หลวงนครชุมน์เป็นผีประจำตำบลมีประวัติความเป็นมาดังนี้

ปู่หลวงนครชุมน์มีประวัติว่าเดิมเป็นคนหนุ่มในหมู่บ้านแต่งงานแล้ววันหนึ่งไปถอนหญ้าบนภูเขาสูงหนึ่งแถวนครชุมน์เล่ากันว่าบริเวณนั้นจะไม่มีหญ้าขึ้นเลยเผอิญนี้ไปจุ่มน้ำทองกลายเป็นน้ำทองพอลงบ้านไม่อยากให้เมียเห็นจึงเอาผ้าพันไว้ต่อมากไปเข้านอนอีกคราวนี้อาบทั้งตัวเป็นคนรูปงามรูปทองเมื่อกลับบ้านเมียจำไม่ได้จึงไม่ให้เข้าห้องเลยแสดงมีตหน้าของใช้ประจำตัวซึ่งไม่ได้จุ่มในบ่อทองด้วยเมียเลยเชื่อต่อมาตายไปเป็นพ่อปู่เรียกปู่หลวงนครชุมน์ชาวบ้านเชื่อถือกันมาก⁹

⁸ สัมภาษณ์นายบุญจันทร์ รัตนโคโค 18 หมู่ 1 ตำบลนครชุมน์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2536

⁹ สัมภาษณ์กำนันพล แสงสุข 59 หมู่ 1 ตำบลนครชุมน์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2536

4.7 ระบบประเพณีและความเชื่อถือของชาวนครชุม

ประเพณีและความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งที่มีมนุษย์ได้รับมรดกตกทอดมาจากปู่ย่า ตายาย ชาวนครชุมจึงได้รักษาไว้ ทั้งนี้เพราะว่าชาวนครชุมเคารพบรรพบุรุษสิ่งใดที่เป็นเรื่องซึ่งบรรพบุรุษเคยทำได้ ก็พากันทำตาม ด้วยเหตุว่าการกระทำเหล่านั้นทำให้สังคมปกติสุขครั้งจะละเลยหรือเลิกกระทำก็ไม่ได้มีความแน่ใจว่าจะได้รับผลดีผลร้ายอย่างไร คนส่วนหนึ่งยังไม่กล้าเสี่ยงที่จะละทิ้งของเก่าเสียทีเดียว แม้ว่าวิทยาการสมัยใหม่จะทำให้ระบบความเชื่อเปลี่ยนแปลงไปได้บ้าง แต่เราก็กังเห็นเค้าของเดิมอยู่

4.8 ประเพณีและความเชื่อที่มีผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมของชาวนครไทย

กล่าวได้ว่ามีประเพณีและความเชื่อต่างๆ นั้นเป็นการส่งเสริมให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมเกลียวใกล้ชิด เพราะต้องเผชิญชะตากรรมร่วมกันเช่น ถ้าปีใดฝนแล้งชาวบ้านย่อมกระทบกระเทือนทั่วหน้า เขาจึงต้องมาทำพิธีขอฝน ต่างช่วยกันเป็นอันดี เช่น บ้างหาเครื่องมือเล่น บ้างหาเครื่องบูชาสังเวทเวทดา บ้างเตรียมสถานที่ และข้อสำคัญน้ำที่ร่วมทุกข์ด้วยกันเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในหมู่บ้านเขาก็จะนึกถึงพ่อปู่ ผู้คุ้มครองหมู่บ้านต้องทำพิธีเลี้ยงปู่ร่วมกันอีก ประเพณีการปักธงชัย ซึ่งต้องทอดธงด้วยวิธีนำด้ายมารวมกันและช่วยกันทำและต่างมุ่งหน้าพากันถือธงไปปักบนยอดเขาสูงก็เพื่อส่วนรวมในบ้านเมืองสวัสดีสุขร่มเย็น ชาวบ้านเขาเคารพศรัทธาที่ยึดถือกันมามากยิ่งกว่ากฎหมายเสียอีก เช่น การเล่นเพื่อขอฝนเขาก็ไม่พรวดพราด ไม่มีใครแหวกกรอบนิกส่นุกขึ้นมาเล่นนางดังขณะที่ไม่ต้องการน้ำ

อิทธิพลความเชื่อถือพ่อปู่ประจำหมู่บ้านนั้น จะช่วยควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดี แม้นไม่มีใครทำไม่ดีไม่งาม พ่อปู่อาจจะทำให้ได้ภายในตอนเชยบูมเข้าคนทรงก็ได้ความเชื่อบางที่ก็ช่วยรักษาโบราณสมบัติไว้ให้คงอยู่ในที่ควรอยู่ เช่น ของในวัดที่มีอารักษ์รักษาจะไม่หายไปไหน และความประพฤติไม่สุภาพที่อุจาดเช่นปัสสาวะรดสถานที่บางแห่งก็จะถูกห้ามโดยอัตโนมัติความเชื่อถือเหล่านี้จึงทำให้คนมีความประพฤติเรียบร้อยอยู่ในกรอบของศีลธรรม

การนับถือผีบรรพบุรุษร่วมกันของเครือญาติ ทำให้ระบบครอบครัวมีความผูกพันกันแน่นแฟ้นและมีการลำดับตามอาวุโสตั้งแต่ผีบรรพบุรุษมาถึงชั้น ปู่ ย่า ตายาย พ่อ แม่ ลูกการจัดการเกี่ยวกับพิธีกรรมมักเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุมีความหมายต่อลูกหลาน

เป็นการให้

ความสำคัญต่อบุคคลที่ควรเคารพและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวงศ์ญาติความรู้สึกโดดเดี่ยว
จึงไม่มี เมื่อมีความทุกข์กาย ไม่สบายใจก็จะมีผู้ดูแลรักษา และหาทางจัดปัดเป่าให้อีกด้วย
ความกลมเกลียวในครอบครัวเป็นพื้นฐานของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

เรื่องของประเพณีและความเชื่อจึงมีบทบาทในทางสร้างความสามัคคีการรวมกันของ
กลุ่มชนการควบคุมความประพฤติการปกครอง และความกลมเกลียวกัน ในอันที่จะมั่งสร้างสังคม
ให้อยู่เป็นปกติสุข

บทสรุป

ชาวนครชุมเป็นคนลาวที่อพยพมาจากเมืองบ่อแตน แก่น้าวเป็นส่วนใหญ่ เมืองบ่อแตนแก่น้าวนี้เป็นถิ่นฐานสุดท้ายในประเทศลาวก่อนจะอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งแต่เดิมก็มีการอพยพมาจากเวียงจันทน์ ผ่านมาทางบ่อแตน แก่น้าว แล้วจึงเข้าสู่ประเทศไทย

ชาวนครชุมนั้นอพยพเข้ามาในประเทศไทย ในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประมาณรัชสมัยของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ในขณะนั้นเมืองบ่อแตน แก่น้าว แขวงชัยบุรี รวมไปถึงหลวงพระบางและเวียงจันทน์ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสยาม ต่อมาดินแดนเหล่านี้ได้ตกเป็นของฝรั่งเศส ในรัชสมัยของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

การอพยพเข้ามาของชาวนครชุมนั้นอพยพเข้ามาทางอำเภอด่านซ้ายและอำเภอนาหว้า จังหวัดเลย อพยพมาเรื่อยๆ จนมาถึงนครชุมและได้ตั้งหลักปักฐานอยู่ที่นครชุมมาจนถึงปัจจุบันนี้

ในด้านของสังคม สภาพความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตชาวนครชุมมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เป็นราษฎรไทย จึงไม่ก่อปัญหาเดือดร้อน ยังคงมีการดำรงชีวิตตามแบบแผนที่ถูกต้องตามประเพณีของตนที่ไม่ขัดแย้งต่อสังคมไทย มีการรวมตัวกันและยึดมั่นในกลุ่มของตนอย่างเหนียวแน่น มีการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงในเชิงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

ในด้านการเมืองนั้น ชาวนครชุมมีบัตรประจำตัวประชาชนเช่นเดียวกับชาวไทย และมีการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร โดยทั่วไปราษฎรมีความสนใจในด้านการเมืองการปกครองพอสมควร

ในด้านการศึกษาเยาวชนในตำบลนครชุมจะได้รับการศึกษาภาคบังคับจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาในตำบล ส่วนมากเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วจะไม่ได้ศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษา เนื่องจากราษฎรมีฐานะค่อนข้างยากจน แต่ในปัจจุบันนี้ราษฎรในตำบลนครชุมเริ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา และได้ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากขึ้น โดยเข้าเรียนในโรงเรียนนครชุมวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำตำบลนครชุม

ในด้านเศรษฐกิจราษฎรมีฐานะค่อนข้างยากจน มีอาชีพหลักคือการทำนา ทำไร่ ข้าวโพดซึ่งมีรายได้ไปไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง ทำให้ได้ผลผลิตไม่ดีและปริมาณการผลิตน้อยลง สำหรับการอพยพแรงงานไปทำงานยังจังหวัดใกล้เคียงและที่กรุงเทพมหานครนั้นมีการอพยพออกเป็นจำนวนค่อนข้างน้อยมาก แรงงานส่วนใหญ่ที่อพยพออกคือคนหนุ่มคนสาว สาเหตุที่ราษฎรตำบลนครชุมอพยพออกไปทำงานต่างถิ่นน้อยก็เพราะราษฎรยังมีความผูกพัน อยู่กับถิ่นที่อยู่และผูกพันกับเครือญาติค่อนข้างมาก สำหรับการดำเนินการทางการเมืองและการเกษตรและแหล่งสินค้าทางการเมืองการเกษตรของราษฎรในชุมชนคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและการสหกรณ์(ธกส.)

ในด้านของวัฒนธรรมนิยมประเพณีนั้น ชาวนครชุมจะนับถือศาสนาพุทธ มีการประกอบพิธีกรรมตามแบบศาสนาพุทธและบูชาผีบรรพบุรุษหรือผีเรือน ที่ต้องมีการทำพิธีเช่นไหว้กันอยู่เสมอ สำหรับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวนครชุมนั้นก็ยึดถือเหมือนชาวไทยไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญทางศาสนาประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง แต่ชาวนครชุมจะมีประเพณีความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และยังคงมีการยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน คือ ประเพณีเลี้ยงปู่ ประเพณีการบวชนาค ประเพณีปักธงชัย

นอกจากนั้นชาวนครชุมยังมีภาษาพูด(คล้ายภาษาอีสาน) ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีการแต่งกายในแบบของตนเอง แต่คนในรุ่นปัจจุบันนิยมแต่งกายตามสมัยนิยมมากกว่าจะแต่งกายด้วยชุดดั้งเดิม

ชาวนครชุม ซึ่งแต่เดิมคือคนลาวที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในด้านความรู้ลึคนึกคิดนั้นปัจจุบันก็คือคนไทยคนหนึ่งซึ่งรักและหวงแหนในผืนแผ่นดินไทย จะแตกต่างกันก็เพียงประเพณีความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน ภาษาพูด และการแต่งกายซึ่งนับวันจะสูญหายไป เนื่องจากการรับวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมต่างประเทศ เข้าไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวันแต่ก็ยังมีสิ่งที่หลงเหลือจากอดีตไว้ให้ชนรุ่นต่อไปได้รับรู้และสืบทอดต่อไปอีกทั้งให้มีการศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างและลึกต่อไป